

Князєв Сергій Миколайович,
здобувач Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НЕГЛАСНОЇ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

Дослідження будь-яких аспектів ОРД традиційно спираються на виокремлення її основ – правової, організаційної й тактичної [1, с. 194]. Виокремлення організаційної основи ОРД зумовлено необхідністю впорядкування, налагодження й забезпечення ефективної роботи особливого соціального механізму, призначеного для пошуку й фіксації фактичних даних про злочинні діяння окремих осіб і груп. Оперативно-розшукова діяльність передбачає колективні дії для досягнення визначеної мети (викриття злочину, розшук злочинця тощо) й об'єктивно потребує організації праці оперативних працівників та інших учасників ОРД.

Усе це повною мірою стосується не лише ОРД, а усієї діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів, зараховуючи і їх негласну роботу. Тому, досліджувати зміст організації діяльності цих підрозділів варто, спираючись на положення теорії ОРД, що апробовані практикою.

Наука і практика управління, у тому числі в правоохоронній сфері, особливо виокремлюють організацію як засіб досягнення кінцевого результату діяльності. Оминаючи дискусії щодо дефініції «організації» як управлінської категорії, вважається прийнятним традиційне визначення елементів організації як процесу, зокрема: аналіз ситуації, планування, визначення та розстановка сил (підготовка і навчання виконавців), контроль і надання допомоги, забезпечення взаємодії суб'єктів виконання, матеріально-технічне і фінансове забезпечення, оцінка результатів роботи і, за необхідності, внесення корективів.

Термін «організація оперативно-розшукової діяльності», як слушно зауважують М. А. Погорецький та В. П. Шеломенцев, є фундаментальною категорією ОРД, проте як у теорії, так і в практиці впродовж багатьох десятиліть існують різні підходи до визначення його змісту, що негативно позначається і на наукових дослідженнях, і на правозастосовному процесі [2].

Вирішення проблеми його розуміння започатковано в працях Р. К. Безруких, Д. В. Гребельського, А. Г. Лекаря, М. П. Лашина,

В. А. Лукашова. В Україні окреслені питання розглядали О. М. Бандурка, В. О. Глушков, М. Л. Грїбов, О. М. Джужа, О. Ф. Долженков, Е. О. Дїдоренко, І. П. Козаченко, О. І. Козаченко, Д. Й. Никифорчук, С. В. Обшалов, К. М. Ольшевський, Ю. Ю. Орлов, М. А. Погорєцький, В. Л. Регульський, І. І. Приполов, І. В. Сервецький, В. Д. Сущенко, В. О. Черков, В. П. Шеломенцев та ін.

Досліджуючи означені питання, вчені здебільшого ґрунтувалися на комплексному аналізі загальноживаного значення слова «організація», тлумаченні цього поняття у філософії, а також у теорії державного управління в цілому, а також теорії управління правоохоронними органами. Питання, пов'язані з організацією діяльності суб'єктів господарювання, досліджувалися багатьма зарубїжними та вітчизняними авторами

Комплексний аналіз поглядів представників різних наукових спеціальностей на сутність організації дає підстави для висновку, що це поняття має розглядатися у двох аспектах – статичному і динамічному, тобто як стан керованої соціальної системи та як дії посадових осіб, що відповідають значенню дієслова «організувати». Це повним обсягом може бути застосовано в площині ОРД та негласної роботи.

ОРД та негласна робота як керована соціальна система передбачає: мету та завдання власного існування; підрозділи, уповноважені на здійснення ОРД, та їх внутрішні структурні утворення; функції, повноваження, сили та засоби діяльності оперативно-розшукових підрозділів та їх внутрішніх структурних утворень; взаємозв'язки та взаємообумовленість будови зазначеної системи та функцій, покладених на оперативно-розшукові підрозділи, їх внутрішні структурні утворення, а також сили та засоби їх діяльності; підстави, зміст та порядок взаємодії оперативних підрозділів та їх внутрішніх структурних утворень при здійсненні ОРД та негласної роботи в цілому.

Зазначені елементи ОРД як соціальної керованої системи становлять її зміст та є основними ознаками її стану. Організація оперативно-розшукової діяльності як стан системи знаходить свій формальний вираз у положеннях нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері ОРД. Як діяльність відповідних посадових осіб змїстом організації ОРД є дії щодо:

– створення керованих систем (організаційних структур), впорядкування (розвиток) цих систем до рівня, що забезпечує найбільшу ефективність вирішення завдань у певній оперативній обстановці;

– впорядкування (налагодження) процесу управління (його окремих стадій) та забезпечення оптимальних умов для прийняття і реалізації відповідних управлінських рішень;

– управлінського циклу, тобто сам процес управління оперативно-розшуковою діяльністю;

– створення умов, необхідних для конкретних оперативно-розшукових заходів.

Отже, категорія «організація оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи» тісно пов'язана з категорією правовідносин між об'єктами та суб'єктами управління у сфері діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів. Юридичний зміст цих правовідносин є статичним та відповідає стану ОРД та негласної роботи як соціальної керованої системи. Фактичний – відповідає реальним діям відповідних посадових осіб з реалізації положень відповідних нормативно-правових актів. Проте вся організація ОРД і негласної роботи (і як стан керованої системи і як діяльність) не охоплена правовим регулюванням.

Відтак, організацію ОРД не можна ототожнювати зі змістом правовідносин між суб'єктами та об'єктами управління у сфері оперативно-розшукової діяльності. Цей зміст доцільно розглядати лише як сукупність засад (основних, вихідних положень) організації ОРД, що слід означити як правові. Правові ж засади організації являють собою сукупність врегульованих законодавством норм, якими встановлюється система суб'єктів та об'єктів управління в ОРД та негласній роботі, визначаються їх права та обов'язки. Засадами такої організації варто вважати і науково обгрунтовані теоретичні положення щодо налагодження та впорядкування цієї діяльності, які не знайшли формального закріплення у нормативно-правових актах. Такі засади слід означити як наукові. Вони є первинними щодо правових, оскільки наука завжди повинна передувати закону. На наукових засадах повинна ґрунтуватися не лише організаційна діяльність посадових осіб, що не охоплена правовим регулюванням, а й правові норми, що є практичною основою організації ОРД та НР.

Наукові постулати радянського часу щодо організації ОРД та НР часто використовуються без належного аналізу, а у окремих випадках, подаються як аксіоми. Деякі з них дійсно можуть віднесені до категорії «засади організації ОРД та НР» та мають вагоме теоретичне та практичне значення. Вони, здебільшого, були модернізовані та пристосовані українськими вченими до сучасних умов. Проте значна частина положень те результатів досліджень

радянських учених сьогодні застаріла, а окремі з них не були належним чином обгрунтовані.

До найбільш поширених аксіоматичних положень, успадкованих з радянських часів вченими багатьох країн пострадянського простору, є те, що організація ОРД складається з таких елементів як: 1) вивчення, аналіз та оцінка оперативної обстановки на об'єкті обслуговування; 2) розстановка сил, засобів оперативними підрозділами; 3) планування оперативно-розшукової діяльності; 4) взаємодія оперативних підрозділів між собою та з іншими підрозділами правоохоронного органу, центральними органами виконавчої влади; 5) контроль виконання запланованих заходів.

Список використаних джерел

1. Елинский В. И. Основы методологии теории оперативно-розыскной деятельности : [моногр.] / Елинский В. И. – М. : Изд. Шумилова И. И., 2001. – 228 с., с. 194.

2. Погорецький М. А. Поняття організації оперативно-розшукової діяльності / М. А. Погорецький, В. П. Шеломенцев // Кримський юридичний вісник. – 2010. – № 1 (8), ч. 1. – С. 33–39.

Кучер Олексій Володимирович,
здобувач Луганського державного
університету внутрішніх справ
ім. Е.О. Дідоренка, адвокат

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ЗАХИСНИКА ЗА ЧИННИМ КПК УКРАЇНИ

Розбудова правової держави неможлива без належного функціонування правових інститутів, діяльність яких спрямована на захист прав і свобод людини. Одним із таких є адвокатура, на яку відповідно до ст. 131-2 Конституції України покладено реалізацію важливих функцій – здійснення представництва іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Процесуальний статус захисника як учасника кримінального провадження залишається дискусійним питанням. Адже у середовищі як теоретиків, так і практиків немає одностайного сприйняття відсутності у нормах Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України) чітких приписів та конкретизацій щодо обсягу прав та обов'язків адвоката-захисника.